

Іванова Г. В. (Київ, Україна)

Ліризована проза І. Давидкова і О. Довженко (болгаро-українські літературні паралелі)

У статті простежуються й аналізуються ідейно - тематичні паралелі у творчості болгарських та українських письменників . На прикладі творчості І. Давидкова й О. Довженка, у компаративістичному аспекті, розглядаються актуальні проблеми екології природи і душі.

Ключові слова: ліризована проза, болгаро – українські паралелі, сецесія.

В статье прослеживаются и анализируются идейно - тематические параллели в творчестве болгарских и украинских писателей. На примере творчества И. Давидкова и А. Довженко, в компаративистическом аспекте, рассматриваются актуальные проблемы экологии природы и души.

Ключевые слова: лиризованая проза, болгарско – украинские параллели, сецессия.

In article are traced and analyzed the ideologic - thematic parallels in creative activity of A. Dovzhenko , I. Davidkov and other Bulgarian and Ukrainian writers. Comparative analiziz is conducted on example of the product in genre of lyric proses.

Key words: lyric prose, Bulgarian-Ukrainian parallels, synthesis art.

Болгаро-українські відносини мають давні традиції. Культурний обмін між нашими народами було започатковано ще у IX-X ст. Центром спілкування тоді стала Київська Русь – єдина держава східних слов'ян. Розвитку культури і літератури нашого народу сприяла давньоболгарська мова, яка в той час була зрозумілою усім слов'янським народам. Завдяки близькості слов'янських мов Кирило і Мефодій змогли через переклади донести до слов'янських народів християнські цінності і сприяти розвитку літературної діяльності митців. Пізніше – у XIX-XX ст. відбувається зворотній процес. Здобутки українського мистецтва і літератури дають сильний поштовх відродженню болгарської культури. Сьогодні болгарська література є однією з найцікавіших літератур Європи. Вона несподівана, таємнича. З отриманням незалежності література Болгарії бурхливо розвивається, враховуючи національні традиції і досягнення європейських народів. Цей факт є особливо цікавим для молоді української держави, яка сьогодні переживає так само бурхливий патріотичний підйом, що дає могутній поштовх для розвитку української мови та літератури.

Болгарська література XX століття цікава для нас і тим, що засвідчує всебічні творчі взаємини з українською літературою. Творчість видатних українських митців – класиків: Т.Шевченка, Л.Українки, І.Франка,- вплинула на подальший розвиток болгарської літератури. Цьому сприяли болгарські письменники й перекладачі XX ст.: Пенка Кинева, Димитр Методієв, Іван Давидков та інші. Внесок Івана Давидкова у скарбницю міжкультурних взаємин наших народів неоцінний. Він активізував літературні відносини між Україною та Болгарією. Цей яскравий письменник – наш сучасник і справжній шанувальник культури України. І.Давидков – різнобічна особистість – поет, прозаїк, перекладач,

літературознавець, художник. Його власні твори хвилюють читача своєю ширістю, людяністю, гуманізмом, духовністю. І не дивно, що вони долають кордони і видаються за межами Болгарії. Його поезії входять до зарубіжних антологій. Публікуються й окремі видання його лірики та прозових творів, що видаються в Україні та Росії, Білорусі і Польщі, Чехії та Словаччині та інших країнах світу. На жаль, творчість цього справжнього друга України не достатньо оцінена та вивчена. Він народився у с. Живовці Михайловградської області у 1926 р. У 1944 р. закінчив школу у м. Берковці, а у 1951 р. факультет слов'янської філології у Софійському університеті. Після цього їде до України, де у Київському університеті поглиблює знання української мови й стає перекладачем. Митець Болгарії встановлює творчі контакти з українськими та білоруськими творчими колами, визначає напрямки своєї літературної діяльності. Свої мистецькі пошуки він пов'язує з художнім світом України. Щороку Давидков виступає з новими збірками поезій. Вірші його сподобались читачам задушевними інтонаціями, метафоричністю, інтелігентністю, світлим, позитивним ставленням до життя. Його поезії – це сповідь митця, задушевна розмова з близьким другом – українським читачем. Особливо цікавими для нас є вірші, написані поетом під впливом вражень від перебування в Україні. Перша збірка на українську тематику мала назву “Українець з білою гармонією” (1951). Але найбільш широко він передає свої враження від України у поетичній збірці “Дніпро під моїм вікном тече” (1960). Читачі й критики зустріли цю збірку дуже тепло. Незабаром в Україні побачила світ його поетична збірка “Лірика”, написана і видана українською мовою (1960) Зв'язок із Україною продовжується й у ліричних романах автора – “Зимові сні левів”, “Кусень хліба для подорожнього”, “Був собі художник”, “Прощай, Акрополло”. Ці твори знаходять передзвін з українським світом, тому не дивно, що вони спонукають українського читача до знайомства і захоплюють своєю актуальною проблематикою.

Іван Давидков виступає і як журналіст. З 1946 року, він працює редактором молодіжного вісника “Септемврийче”, - пише нариси, статті для дітей та юнацтва . У цей час митець робить перші кроки у поезії. Його лірично налаштована душа, творчо відгукується на кожен подію у житті. Згодом Іван Давидков стає головним редактором видавництва “Родни простори” Можливо саме цей досвід став поштовхом до написання віршів. Перша збірка виходить у 1949 році. Починаючи з цього періоду, майже, щороку видаються його поетичні збірки. Івана Давидкова називають “ліриком – живописцем”, “поетом –акварелістом”, “яскравим романістом”, “художником – філософом”. І ці визначення надзвичайно йому імпонують. Ліричне спостереження світу, сповнене філософських роздумів митця, привертає увагу як болгарського, так і українського читача. Іван Давидков сформувався перш за все як поет, але згодом зацікавлюється прозою, залишаючись при цьому тонким ліриком.

Залишаючись поетом, І. Давидков звертається до прози. Це відбувається у 60-ті р. – у період творчої зрілості письменника.

Він обирає жанр ліризованої прози. Виникнення цього жанру у 50-60 ті р.

було обумовлене змінами у суспільній свідомості й у творчому діалозі індивід-суспільство, що відповідно впливав й на мистецтво. У цьому плані безумовно ліричне начало редукується у суб'єктивовану авторську мову, диктує пріоритет внутрішнього світу героя над об'єктивною ліричною реальністю. "Напружений ритм духовного життя слов'янських країн Центральної й Південно-Східної Європи, наприкінці ХХ ст. визначив і тенденції розвитку художньої культури, потяг до синтезу," [8, 43], - стверджує у своїй статті "Взаємодія і синтез мистецтв слов'янського світу 20 ст." В.О.Захаржевська. Мистецтво початку ХХ ст. означено яскравим поєднанням різних стилів, жанрів, течій; їх взаємопроникнення, робить цей період особливо фактурним, різнобарвним, багатовимірним. Це відбувається завдяки сецесії, яка проникає у болгарське та українське мистецтво. Вона прагне поєднати усю різнобарвність, строкатість, символи, образи у єдину та одночасну картину світу. Особливою популярністю в митців того часу користувалися так звані рослинні орнаменти у живописі, графіці, щедрий опис незайманої природи у літературних творах. Зображення рослин та плодів символізувало у цей період, вічність природи. "Рослинне декорування, популярне у поезії... переломної доби, відображає потяг до всього натурального, що служить своєрідною реакцією людини на урбанізацію світу. Фантастичні образи сецесії матеріалізували міфологічні мотиви модернізму. Гра уяви, гра образів, гра символів – живий світ сецесії у живописі, архітектурі, літературі, драматургії" [9, 21]. Поети українського модернізму надавали перевагу декоративним елементам сецесії, зверталися до образів сил природи. Таке неоромантичне язичництво має місце і в інших слов'янських народів: поляків, росіян, болгар. У Болгарії літературна сецесія має вирішальне значення, адже там література у культурному процесі займає особливе – центральне місце. Тому саме літератори становлять більшу частину модерністично орієнтованих митців – Н. Райнов, Гео Мілев, Ч. Мутафов та інші. Логічним є те, що у середині ХХ століття виникає один з так званих синтетичних жанрів літератури, що поєднав у собі риси ліричного та епічного. "Жанр ліризованої прози дозволяв вести просту, відверту розмову, яка, завдяки відносній свободі від умов сюжетної прози і жорстких норм вірша, ставала інформаційною і логічною, але залишалася в той же час в необхідних межах естетичної організації",- пише Е.А.Бальбуров у книзі "Поэтика лирической прозы. 1960-1970 годы" [1, 21].

Тенденції ліризації белетристики виявились у творах багатьох болгарських письменників того часу: І. Давидкова, Й. Радичкова, Н. Хайтова, Х.Караславова. Сам І.Давидков, звернення до ліризованої прози пояснив у інтерв'ю, що провела з ним В.О. Захаржевська: "Що штовхнуло мене у чужий, здавалося б, для мене світ? Це не було творчою кризою, відчуттям того, що вже не можу більше нічого сказати своїми віршами. Причина інша. Моє рідне село Живовці було зруйновано, і долина Огости мала зникнути під водоймищем. На перший погляд звичайна історія, змальована багатьма авторами (Довженком, Распутіним). Звичайна для стороннього ока, але не для того, хто бачив, як зникає його рідна хата і як з часом в покинутих дворах квітнуть яблуні і досягають червоні духмяні

плоди, до яких ніхто не торкається, крім птахів. Все пережите стискає серце і ятрить душу. Саме ця подія змусила мене звернутися до прози, оскільки на відміну від поезії вона давала змогу передати глибину того, що я пережив” [10, 58]. Певна фрагментарність художнього виразу, що взагалі характерна для сучасного мистецтва, пов’язана з новим підходом митця до взаємин людини і мистецтва, об’єктивного і суб’єктивного. Митець розуміє, що загальнолюдське проявляється крізь характерні риси свого часу. У творчості болгарських письменників того часу, зокрема у І.Давидкова, найактуальнішими темами є такі: формування національної свідомості, співвідношення між людиною і природою, суспільство і індивідум, життя і смерть. Ліризація белетристики веде до нового сприйняття незвичайного, фантастичного. Межа між реальністю і вигадкою часом зникає зовсім. Елементи фантастики в сучасному романі з ліричною структурою можуть використовуватись як метафори у поетичному творі. “Осліплене село вже не могло підняти очей до зірок“ [5, 5] читаємо у романі І.Давидкова “Рифи далеких зірок”, відчуваючи в цих словах тонкого лірика. Все частіше з’являються герої-диваки, як за способом мислення, так у тонкому сприйнятті світу, у неординарному контакті з оточуючим світом. У цьому ж романі І.Давидков описує таку дивну, як на сучасний погляд людину: “Все своє життя він намагався не вчиняти нікому незручностей, і це робило незручності для нього самого” [5, 192]. І.Давидков через своїх героїв показує читачеві, що до природи треба ставитись, як до самого себе. У біографічній повісті “Далекі броди” автор змальовує людину, знедолену з самого початку життя: вона лишилася рідної домівки, родини, але має велике добре серце, яке штовхає робити безкорисливі добрі вчинки – розчищати у лісі закинуті струмки і джерельця, дарувати дітям іграшки. Таку людину не кожний сьогодні буде сприймати без подиву, але “де межа між тонкочуливою, легковразливою людиною і людиною душевнохворою?” [5, 7], - запитує нас автор у романі “Рифи далеких зірок”. Віддавати, ділитися своїми думками, переживаннями, спостереженнями, зігрівати творчм вогнем свого читача – є логічним для болгарського белетриста Івана Давидкова. “Жити – значить творити“ [10, 61], - твердив він у розмові із В.О. Захаржевською. Він наголошував, що має душу й серце живописця, широко відкриті для світла й барв. Це зрозуміло, адже Давидков й насправді художник-аквареліст. Його твори ілюстровані самим автором. Так, він художник у прямому розумінні слова. Стіни його оселі прикрашають власні картини. Вони сповнені світла доброти, бумом за людину й світ, за природу й людську душу. Оформлюючи свої книги власноруч, він починає знайомство з читачем вже з обкладинки. Через це логічно, що картини природи, які малює письменник у своїх творах, такі різнобарвні, реальні, об’ємні. У повісті “Далекі броди“ письменник знайомить нас із картинами природи, по-справжньому мальовничими. Річка, ліс, поле – тут пройшло його дитинство. Радість споглядання за кожною комахою, кожним деревом передають читачеві неповторний стан дитячої душі. “Ох ці вечори. Сонце заходило, небо ставало чистим і глибоким, і починалося кружляння хрущів” [2, 24]. Тема природи

проходить через усю творчість Івана Давидкова. Ще зовсім маленьким відкриває він для себе неповторну красу навколишнього світу. “Стежки вели мене в загадковий для мене світ дощів і блискавок, до синюючого краю гір, що простираються на Північ від Дунаю. Звідти припливали великі хмари та їх тіні повільні й величні, що кривали долину“ [3, 10]. Весну ліричний герой Давидкова – маленький хлопчик сприймає, як головне свято року, коли природа прокидається від тривалого сну. Дереву викликають у нього особливе захоплення. У “Далеких бродях” він пише: “Навесні, коли розквітали так пишно, що все навколо ставало білим і не було видно навіть сусідніх будинків, лише пташку на трубі можна було побачити” [3, 30]. Як майстерно передає оповідач своє перше відкриття світу, почуття, коли був зовсім маленьким. Вже тоді він відкриває для себе неповторні простори й дари природи. Надзвичайно оригінально митець висловлює свої дитячі асоціації по закінченні сильного дощу: “Несподівано з'явилося сонце і вся долина почала спалахувати, виблискуючи великими краплинами дощу. Тоді білі хмари, тихі та зосереджені, знов пропливали біля синьої лінії обрію. Встановлювався мир на небі та на землі” [3, 17]. І. Давидков не тільки захоплюється красою природи, він співчуває їй, страждає, коли люди знущуються над тваринами і рослинами. Епізод, в якому митець змальовує вбивство білочки, викликає сум і душевний біль. На все життя запам'ятав хлопчик її передсмертні сльози, що так тішили мисливців. (“Далекі броди”). Він страждає разом із природою, бо відчуває себе її частиною. “дереву помирили, а люди не промовляли до них жодного доброго слова” [3, 9] – з сумом зауважує Давидков у автобіографічній повісті. В цьому ж творі митець майстерно передає стан яблуні, яка відчуває неминучу загибель: “Яблуня підносила гілля до неба, де ще трималося одне стигле яблуко-одна надія” [5, 142]. Автобіографізмом, тематикою, меланхолійним настроєм і духовно – емоційним началом творчість болгарського белетриста перегукується з художнім світом О. Довженко – неперевершеного українського митця, засновника поетичного кіно, роботи якого зберегли свою актуальність та викликають справжній інтерес у наших співвітчизників та закордонних шанувальників мистецтва, оскільки питання, що піднімає митець, є вічними, і кожне покоління шукає на них відповідь. Довженківське ставлення до природи – злиття з нею в єдине ціле, яке можемо спостерігати у творах видатного українського митця, привертає увагу І. Давидкова. Це не дивно, оскільки він звертається до одвічних тем – життя і смерті, людина і земля, старе і нове, бо він співець добра, людини, природи, рідної землі, свого народу. Оглядаючи творчість митця – великого романтика й поета, шукаєш відповіді на питання: де джерело того світу краси і гармонії, що западає в душу і підкоряє читача й глядача? І розумієш, що віддана і щіра любов до своєї землі, своєї батьківщини, добре, чуйне ставлення до всього живого – ось пояснення джерел його творчості. Це й стало співзвучним мотивом для мистецтва Болгарії у час її національного відродження. Довженко – єдиний зі своїм народом, він часто підкреслював, що належить Україні, красу якої він невтомно зображує у своїх творах. Взагалі у Довженка особливе ставлення до краси, – у ній він бачить

істину буття. У своєму щоденнику він пише: “Якщо треба обирати красу чи правду, - я обираю красу. В ній більше істини ніж в самій відвертій правді. Правдою є саме те, що є красивим. І якщо ми не зрозуміємо цього, ми ніколи не зрозуміємо істини, а ні в минулому, а ні в сьогоденні, а ні в майбутньому. Краса нас вчить усьому. У всьому людському хочу шукати красу – це є істина” [12, 89]. Олександр Довженко – яскрава особистість. Він визначив своєрідність українського кіномистецтва ХХ ст. Розуміючи, що для гармонійного існування на планеті людина не повинна відділяти себе від природи, він твердив, що мислити треба Землею і одночасно мислити треба людським серцем. З любов’ю до рідної землі і до природи взагалі описує Довженко красу рідного села; “Як добре було в нашому городі! Як вийдеш і подивишся навколо – кожна травичка, кожний суцок, все зелене і буйне! А дерева, як розквітнуть на весні! А що робилося напочатку літа – огірки квітнуть, гарбузи квітнуть, картопля квітне! Квітне малина, французький виноград, тютюн, квасоля. А Соняшники, буряк, морква!” [6, 10], читаємо у “Зачарованій Десні”. Це поезія натурального життя – стихія природи від батьківської хати до сінокошу на Десні, це був його незіпсований цивілізацією світ. “Особистість майбутнього митця – О. Довженка формувала, передусім материзна, отчий поріг, рідна хата” [12, 8]. О. Довженко вважав, що людина, яка не любить природу, не розуміє її, не може стати справжнім митцем. Таке органічне сприйняття людини в єднанні з природою знайшло своє талановите відображення в усіх художніх творах митця – від оповідань до фільмів.

З любов’ю і повагою зображує письменник свого батька. Маленький Сашко вважав його найкрасивішою людиною у селі. Образ, який перед нами з’являється, вражає чистотою, величчю, благородством, гордістю і красою. “Багато красивих людей я бачив, але таких, як батько, - ні! Темнокосий з великими сірими очима, тільки очі його були сумними“ [7, 29], - пише Довженко у “Зачарованій Десні”, яку було перекладено у Болгарії з передмовою І. Давидкова у 1986 р.

Автобіографічність проглядається і у ліричному образі матері. Митець порівнює її з самотньою зозулею. Біль прощання матері з сином проходить крізь усю творчість Довженка: “ Не повертаюсь. Перед хатою залишилась мати. Довго-довго, десятки років буде проваджати мене мати, дивлячись крізь сльози на дорогу..” [6, 43], - звучить у кіноповісті “Зачарована Десна”.

Любов і сум у ставленні до матері, до її долі – “тяжко працювати й довго чекати”, бачимо й у творах Івана Давидкова: “Мати сиділа, примруживши очі й поклавши руки на коліна. На ній була стара сукня в сірих вицвілих квітках, а в пелені лежали грубі, наче вирізьблені з дерева, руки. Руки, які могли робити все: латати сорочки, місити тісто, садити картоплю, пестити квіти, ткати килими. Одного вони не могли робити – вони не вмлі відпочивати” [3, 33]. Давидков змальовує найменші деталі дитячих спогадів. Він із захопленням розповідає, як любив дивитися батькові в очі під час весни, бо очі - дзеркало душі, і навесні в батькових очах хлопчик бачив кольори квітів. “Я здогадувався, коли він ходив на виноградник, де росли перикові дерева, тому що в його очах залишався легкий

фіолетовий відтінок” [3, 18], - читаємо у “Далекіх бродях” - автобіографічній повісті болгарського митця. Тема мистецтва і митця – одна з основних у творчості І. Давидкова. Дуже голосно вона прозвучала у романі “Зимові сні левів”, через сповідь головного героя – Мартіна Калінова. Він – перекладач, людина, яка концентрує у собі складну інтелектуальну проблему сучасності. Через його спостереження і оцінки життя розкривається світ софійських письменників – наших сучасників. Сьогоднішні інтелігенти - “штучні”, “несправжні”, - вважає Мартін Калінов. Чому? Автор за допомогою свого героя доводить до читача свої висновки, які полягають у наступному: вони прийшли у мистецтво не заради краси, а заради того, щоб поміняти свій дар на персидські килими, дорогі картини, престижні автомобілі. Але справжній художник або письменник починає творити не для нагороди, а через те що не може мовчати, тому що не може не висловити свою власну думку. Фальш наскрізь пронизує фігуру одного з героїв цього твору. Давидков назвав його Есеїстом. У його образі письменник зібрав багато рис, притаманних “несправжнім” інтелігентам, наприклад таку скромність, яка б ніколи не дозволила “скромній людині” залишитись непоміченою! “Якби Есеїста спитали про його кредо, він мабуть відповів би: - “Скромність прикрашає людину, хоч справжнім його дивізом було – роби все так, щоб завжди бути поміченим” [4, 19]. Давидков змальовує образи настільки природньо, що пригадуєш своїх знайомих з життя. “Щоб запам’ятатися, він завжди запізнювався на урочисті збори. Промовець уже “чіпляв окуляри, коли в запалій тиші прикро рипіли двері й входив маленький чоловічок у чорному костюмі... Якби прислухалися, можна було б почути, як увесь зал жебонить ім’я старого літератора, й це жебоніння стихало лише тоді, коли промовець починав урочистим голосом читати свою доповідь” [4, 20].

Так як і Давидков, Довженко мав особливе ставлення до мистецтва і митця. Вважав, що у мистецтві людина має бути світлою, штовхати її повинні позитивні імпульси”. Тому кіноповісті українського митця сповнені світлом, позитивом, радістю, ліризмом, мальовничими пейзажами. Сам Олександр Довженко говорив, що він прагнув на екрані озвучити пейзажі, які не завжди виглядали досить реалістично. “Вода була тихою, небо все у зірках, і так мені добре, так легко, що вода мене носить, наче я не пливу, а лечу крізь синій простір ... Дивлюсь місяць сміється у воді... Я подумав, хай з’явиться лев, - і з’явився лев [6, 52]. Довженкові, часом казали, що це занадто фантастично, але на думку письменника, як що це могло бути, але при інших обставинах, - це вже реалістично. Дійсно кожен письменник має право на вигадку.

Така позиція українського митця була дуже своєчасною. Єднання фантастичного і реального, сучасного і архаїчного, лірики і прози – своєрідний синтез мистецтв, взаємозбагачення літератури, театру, живопису – це все знаходить відображення у кіноповістях Олександра Довженка. В цьому жанрі поетичного кіно письменник особливо широко розкриває талант. Не випадково він знову заявляє про себе у 60-70 р. - час нового вибуху духовного відродження зокрема у Болгарії, де, як і в Україні, розвивається ліризована

проза, у яку прийшли нові таланти, і один з них – Іван Давидков.

Олександр Довженко не міг переносити фальш у мистецтві, так само як і Іван Давидков. У автобіографії він пише про “так звані літературні вечори”: “Мені було важко дивитись на їх безнадійну провінційність, некультурність.

Деколи мені здавалось, що я не на літературному вечорі, а на вечірці. І я перестав їх відвідувати” [7, 127].

Велику роль відводив Довженко вихованню кіномистецтвом: “Треба виховувати народ, особливо молодь силою позитивного прикладу в мистецтві” [12, 68].

Спорідненість душ двох великих митців є очевидною. Це підкреслює поетичність їх творчого світу – перемога вічного, світлого, вселюдського над безбарвним, буденним, мінучим. “Світло творчої душі не згасас;” - твердить Давидков у романі “Прощай, Акрополю!” Митець залишає свої твори, в яких продовжує існувати, а значить жити. О.Довженко пішов з життя, але він з нами, в світлі, що випромінюють його фільми, в енергії, що з’являється під впливом його творчості. “Зачарована Десна“, “Земля“, “Україна в огні“, “Мічурін“ – концентрують неосяжну силу таланту автора. Його фільми вплинули на подальший розвиток літератур і кінематографу слов’янських народів. Кіномистецтво О.Довженка, - яскраве явище, яке мало загальнослов’янський характер. Але він – скромна людина. Розуміючи сам, що його фільм “Ягідка кохання” - лише перша спроба, яка має певні недоліки, він завжди починає відлік свого кінематографічного життя з фільму “Сумка діпкур’ера“. Під враженням його фільмів піднімається величезна хвиля творчих пошуків у кінематографі Болгарії, Польщі, Чехії. Тут перш за все згадаймо про поетичне кіно, саме слов’ян, що перегукується з неповторним кіносвітом барв людяності та істини. “Останнє слово” Желязкова, “Боянський майстор“ Жендова. “Бар’єр“, “Іконостас” Хрїстова, “Авантаж“, Дюлгерова, “Лакові черевики невідомого солдата“, “Сонце і тінь” Вилчанова. Тут зіграв свою роль і національний менталітет – романтичний злет думки, міфологізм, пов’язаний з тонкою іронією й народним оптимізмом, що проявились у 20-30 ті роки у болгарському живописі Димитра Майстори – представника другої хвилі болгарського відродження, на полотнах якого ожили болгарські мадонни, на тлі квітучих яблуневих садів, які звертають наш зір до Довженкових поетичних творів, сповнених нерозривного єднання людини і природи – “Поєма про море“, Мічурін”.

Кіно дарувало європейській цивілізації передумови глибшої духовної єдності. Івану Давидкову дуже близький чарівний світ творів Олександра Довженка, де поєднується, як романтичне, так і драматичне. Тому, переглянувши кінофільми О. Довженка, І. Давидков був дуже схвилюваний, він зазначив, що “в них є щось таке, що завжди хвилює – це велич українського народу, його мужність, його історія” [12, 70] – напружений диспут з Творцем, який створив цей світ таким недовершеним, що людині потрібно через величезні зусилля долати пільму. І. Давидкова вразив не лише змістовний бік, а й живописні картини його творинь, адже

він сам художник. Свої роботи Давидков присвячує рідній природі, улюбленим квітам. Особливе ставлення у болгарського митця до коней. Їх він любить по-особливому, зображує їх у несподіваних кольорах, наче істот з іншого, більш гармонійного світу. Прочитавши кіноповість О.Довженка “Зачарована Десна”, І. Давидков наче побачив картини української природи. Ось босоноге українське хлоп'я, що мчить левадою покрай красуні - Десни, а ось і коні, що купаються у прозорій воді.

І. Давидков переклав передмову до видання болгарською “Зачарованої Десни”, щоб дати змогу читачам Болгарії глибше зрозуміти творчий світ українського митця. Цю статтю він поетично назвав: “Квітучі яблуна Довженка”, адже вся творчість видатного українця нагадує сад навесні, а в своїх художніх сповідах митець дотримується найкращих традицій української літературної творчості: ліризм, емоційність, філософська заглибленість думки, романтична піднесеність пронизують кожне слово, кожен кадр художника.

Він приїхав до Києва, вже відомим у Болгарії поетом, а в нас йому довелося починати з азів: вчитись, як сказати по – українськи “доброго ранку”, “ласкаво просимо“, “дякую”, “на добраніч“. Почавши з простих слів та речень, він згодом глибоко оволодів українською мовою та літературою, став чудовим перекладачем не лише художньої прози, а й лірики. Його переклади оптимальні для болгарського читача, оскільки зберігають актуальність та почуття українських авторів, кольори та відтінки творів наших письменників. Такого результату І. Давидков досягає завдяки тому, що вільно володіє обома мовами і перекладає з оригіналу, а не через посередника (російську мову). Крім того сама особа перекладача має велике значення. Давидков сам – поет, а найкращими перекладачами художньої літератури були поети. Треба зауважити той аспект, що під час перекладу зустрічаються не лише два тексти – оригінал та його переклад. Головне те, що зустрічаються дві особистості : автор та перекладач, і від духовної близькості двох митців залежить об'єктивність, художність та актуальність перекладу. Багато працює Іван Давидков як перекладач, відкриваючи шлях художнім творам українських та болгарських митців у іншу мовну спільноту. Таким чином він сприяє розвитку болгаро – українських взаємин. За перекладацьку діяльність та розвиток міжкультурних зв'язків белетрист Болгарії був нагороджений премією імені Івана Франка.

Період літературного розвитку, що припадає на 60-70 рр. двадцятого століття, відзначився тим що літературні жанри почали взаємопроникати, таким чином збагачуючись. Епос прийняв від лірики більш вільну форму, більш відверте, емоційне спілкування з читачем. У свою чергу лірика приймала форми які не були для неї традиційними. Розвиток суспільства і художньої культури штовхав письменників до створення синтезованих жанрів літератури, зокрема, ліризованої прози.

Іван Давидков – центральна фігура у ліризованій прозі літературного процесу Болгарії 60 –х років ХХ ст., коли письменники почали по – новому зображувати внутрішній світ людини, її духовність. Він спробував об'єднати можливості

поезії та прози для досягнення більш проникливої картини внутрішнього духовного світу та інтелектуальної діяльності людини – його сучасника, того, хто живе поруч із ним в одному селі, місті, часу, – в одному виміру. Це – однодумець. Змальовуючи образ ліричного героя, Іван Давидков відкриває сутність інтелектуальної людини, яка віддає перевагу духовному, а не матеріальному, яка є безкорисливою, поводить часом навіть альтруїстично. При чому у розумінні болгарського белетриста бути інтелектом – не означає народитися та жити у місті. Серед мешканців села не менше інтелігентів, адже це стан душі людини. Період 60-70 р.р. у болгарській літературі дав сильний імпульс для розвитку та активного поширення нового синтетичного жанру у літературі – ліризованої прозі, яка і сьогодні переживає подальший розвиток, оновлюючись новими жанровими та стилізованими формами. Так звана “нова хвиля” 60-х років захопила Івана Давидкова, і не лише тому, що була обґрунтована подіями 1956 р., – демократизацією суспільного життя, новим відродженням національного духу творчого самовідчуття народу. Але ще й через те, що митець з такою відкритою вразливою душею не може не відчувати біль втрати свого минулого життя і втрати колишнього болгарського села, його самобутності, колоритності, побутового устрою, який зберігався багатьма століттями. Він живе одним життям із своїм народом, переживає те, що яким би цінним не було минуле, рано чи пізно прийде час, коли майбутнє, прогресивне замінить його. Це звучить у спогадах письменника. Вітаючи прогрес, розуміючи його необхідність та неминучість, Іван Давидков сподівається на те, що його народ не втратить багатства, що дала йому доля, залишить для своїх нащадків чисті ріки, озера, повітря, гори та ліси, збереже світ тварин та рослини. Ці ідеї широко представлені в усіх творах болгарського митця, який з любов’ю та глибоким знанням описує картини природи рідної країни. У своїй творчості письменники нової хвилі болгарської літератури, періоду 60-х р.р., обирають автобіографічність та достовірність головними естетичними принципами своєї творчості. Їх органічно доповнюють тонкий ліризм й віра у розумове та духовне зростання сучасного інтелектуала, його відповідальність за перспективу майбутніх поколінь, за долю планети. Для таких тонких тем потрібна була проста відверта розмова, в якій авторська думка, завдяки відносній свободі від деяких жанрових форм сюжетної прози і від жорстких норм вірша, була б у більшій мірі інформаційною, конкретною, залишаючись у той самий час у потрібних межах естетичної системи, даючи змогу відвертого, безпосереднього спілкування письменника з читачем, як з давня знайомим близьким другом. Іван Давидков і в прозі, і в поезії, – прихильник ліричної сповіді. Тому його твори, написані прозою, виглядають природно, і для читачів, що вже знайомі з поетичною творчістю письменника. Іван Давидков, почавши працювати в прозі, не зрікся поезії і не став суто прозаїчним автором, адже в душі залишився ліриком. Тому його ліризовані романи читаються дуже легко, одним подихом, привертаючи увагу читача. Подібні сповідям або листам до близької людини, його романи мають чітку і продуману композицію, настільки тонку і майстерну, що вона не помітна читачькому оку.

Тема, прощання з минулим – одна з основних тем у белетристиці 60-х р.р. До неї звертаються письменники Болгарії та їх українські колеги. Це логічно, адже саме на цей період історичного розвитку Болгарії та України припадає доба індустріалізації та механізації сільського господарства. Якщо до цього моменту людині, втомленій шумом механізмів, галасом людського натовпу, можна було сподіватися на порятунок у селі, на просторах незайманої природи, то науково – технічний прогрес робить ці надії марними, все більше і більше розповсюджуючи свій вплив на найвіддаленіші куточки природи. Села наповнюються звуками моторів та агрегатів, корови та кози забувають лагідні руки доярок та пристосовуються до апаратів машинного доїння. Це прогрес, крок уперед, який полегшує працю людини та робить її більш ефективною. Але як тоскно робиться на душі письменника, коли він бачить, що традиції села зникають, стираються колоритні риси, що відокремлювали одне село від іншого, і навіть між народами та країнами бачиш спільного вже більше ніж відмінного. Це лякає та засмучує письменника, адже глобалізація у науці та промисловості можливо й мала позитив, але аж ніяк не може викликати його згоди у культурі. На думку письменника кожний народ має зберігати своє обличчя, мистецтво, культурно – побутові особливості життя. Через це тема незгоди з такими обставинами, опору знищенню національного колориту, голосно звучить у творчості болгарських митців. У творчості Івана Давидкова вони прозвучали найінтимніше і художньо – переконливіше через неповторність його поетичного бачення світу, через шляхетність, через делікатно піднесені дуже нюансовані психологічні деталі, через вміння показати читачеві найтонші зміни у настрої героїв, через яскраву живописність полотен з життя, через безперервні переливи суб'єктивного й об'єктивного, які доповнюють одне одного, створюючи відверту органічну сповідь. У прозі Івана Давидкова є свої секрети і таємниці. У його романах не знайдемо наскрізного сюжету, надзвичайної інтриги, шокуючих ситуацій. Його романи – це роздуми про людину, про призначення людського життя, це відображення світосприйняття автора, його розуміння буття, місця та ролі людства та кожної окремої людини в ньому. Романи Івана Давидкова філософські. Вони глибоко досліджують людину, особливо митця, на земних шляхах. Письменника хвилюють морально-етичні проблеми творчості, зокрема проблема розуміння творчого обов'язку митця (згадати можна Мартіна Калинова, Есеїста, і його онука, Жерця). Автор високо підносить дух творчості людей мистецтва і гостро засуджує чужі риси, неприйнятні самій природі творчості: хитрість, пристосовництво до ситуації, що швидко змінюється, нав'язливість, намагання всюди і завжди підкреслювати виключно свою значущість, вагу своєї діяльності, не помічаючи навколо себе нічого й нікого, принижуючи інших людей й деколи приписуючи собі чужі здобутки. З сумом пише Іван Давидков про те, що сьогодні такі риси вже не зустрічають гострого засудження у більшості “порядних” людей. Читаючи твори Давидкова, згадуєш неприємні зустрічі у своєму житті. Майстер слова, як у віршах, так і у романах, Іван

Давидков, виступає наче людина, що досконало користується двома мовами, намагаючись пояснити суть людського життя, щоб донести до читачів свої роздуми про світ, піднімаючи питання, які хвилюють людей, незалежно від національності. Його твори виходять у різних країнах, різними мовами: українською, російською, англійською, білоруською, польською, чеською, словацькою, адже є актуальними для кожного сучасного суспільства. Особливо тепле ставлення сповнює твори болгарського митця про Україну. Тут він знаходив натхнення для своїх творів. Його надихала і наша земля.

Іван Давидков та Олександр Довженко – це саме ті творчі особистості, які мають талант від природи, вони володіють надзвичайною магічною силою – творчою уявою. Митці створюють атмосферу гармонії, єднання духу і розуму, природи та людини. Обое обожнюють та персоналіфікують ріки, біля яких вони народилися та виростили; у Давидкова – ріка Огоста, а в Довженка – так звана “Зачарована Десна”. Їхні думки та переконання органічно збігаються та поєднуються, наче вони були рідними братами, хоч народилися та виростили у різних країнах, виховувалися різними народами, наслідували здобутки різних культур.

Близькість світогляду Довженка і Давидкова очевидна: їхні погляди на життя, ставлення до природи, краси, творчості дуже близькі. Олександр Довженко підкреслює, що вже нема таких чистих, світлих і незайманых річок, якою знав він Десну у дитинстві. Усвідомлюємо й ми, сучасні читачі, незайманість не лише річок Десни, або Огости, але й усієї тодішньої природи, порівнюючи з тим що маємо сьогодні. Оповідач ніби застерігав, що у майбутньому все багатство природи буде поступово зникати, часи зміняться, люди зміняться – не залишиться на планеті й куточка незайманої природи.

У кожної людини, вірогідно, є країни, з якими пов'язане духовне очищення. Для обох письменників – це їхні села й домівки, де вони народилися й провели дитинство. Безсумнівно, саме дитячі спогади найчистіші й найсвітліші, до них звертається кожна людина. Саме у дитинстві формується особистість і характер людини, коли визначаються її смаки, переконання, погляди на життя, на оточуючий світ. Тому немає нічого дивного в тому, що людина, народжена у селі, набагато тісніше зв'язана з природою, на відміну від тих, хто зростає у бетонних джунглях міст.

Іван Давидков і Олександр Довженко не лише відтворюють красу улюблених пейзажів, рік, долин, лісів, а й стверджують взаємозв'язок людини й природи, як позитивний вплив природи на становлення благородних людських почуттів, обов'язків перед природою, накопичення духовного багатства в людині, як позитивний вплив природи на встановлення добрих людських почуттів, переконань, обов'язків перед нею. Природа стала творчою колицкою для обох митців, тому, доторкнувшись до їхніх щирих сповідей, ми стаємо добрішими, людянішими, по – іншому починаємо сприймати й розуміти значення екології душі та екології навколишнього середовища, зв'язок між цими двома категоріями, як невичерпним джерелом натхнення та

могутньої енергії. Прочитавши твори цих авторів, ніби стаєш свідком їх творчого народження та становлення, як майстрів слова.

Після знайомства з творчістю болгарського митця Івана Давидкова можна бути впевненим, що він бачить світ очима лірика, за допомогою слова створює чудові картини рідного краю, що свідчить про любов до батьківщини. Іван Давидков створює образи позитивних героїв, за допомогою яких передає свої почуття до батьків, до природи, до рідного дому. Через усе життя письменник проносить ніжну синовню любов до своєї матері. У багатьох творах він присвячує їй художні рядки, засвідчується у відданості через образи, які створює. Терплячу та непереможну материнську любов показує Іван Давидков у своєму відомому романі "Білий кінь під вікном". Письменник вдало характеризує це почуття одним лаконічним рядком, наче художник одним мазком колоритно оживляє полотно. "Матері – це дивні створіння. Це тотальна, невиліковна любов" [2, 32]. Той досвід, що письменник здобув у напрямці ліричного жанру, надає його епічним творам витонченості, задушевності, дає змогу читачеві за допомогою ліричного героя проникнути у найпотемніші куточки свідомості героїв, відчути психічний стан автора та його героїв. Несподіваною для роману є й композиція цього твору.

Таким чином, наче окремі епізоди з життя самого автора та його героїв проходять перед нами частини його твору, майже не пов'язані, ззовні, між собою структурно, але тісно сплетені у одне ціле ідеями гуманізму, доброти, альтруїзму, самовідданої любові до близьких людей, до рідної землі. Така композиція – є ризикованою, оскільки твір може розпастися на окремі частини, однак "ліризовані" романи болгарського митця, пройняті тонким художнім відчуттям головної думки, асоціацій, алегорій, що зберегає їх цілісність, надає завершену досконалу форму, розгортаючи перед читачем монолітну панораму життя, в якому існує все разом, одночасно і гармонійно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бальбуров Е. Поэтика лирической прозы. 1960-1970-е годы. – Новосибирск, 1985;
2. Давидков И. Бял кон до прозореча. – София, 1975;
3. Давидков И. Далечните бродове. – София, 1973;
4. Давидков І. Зимові сні левів / з болгар. пер. О.Кетков. - Всесвіт. – 1984. – №2;
5. Давидков И. Рифы далеких звезд. - София, 1985;
6. Довженко А. Омайната Десна / Предговор на И.Давидков / Прев. от укр.П.Кънева. – София, 1986;
7. Довженко О. Зачарована Десна. – К., 1995;
8. Захаржевська В. Взаємодія і синтез мистецтв слов'янського світу ХХ ст. // Мистецтво, фольклор та етнографія слов'янських народів – К., 1993;
9. Захаржевська В. Сепесія в художньому світі слов'ян // Слово і час. – 2008. – № 5;
10. Захаржевська В. Жити значить творити – Розмова з Іваном Давидковим: Інтерв'ю. Дискусії / Слов'янське літературознавство і фольклористика. – 1991. – Вип. 19;
11. Захаржевська В. та ін.. Олександр Довженко і художній духовний світ Болгарії. Комплексне дослідження духовної культури слов'ян. - К., 2004;
12. Кочерган Ю. Олександр Довженко. Проблеми майстерності. - Львів, 1983;
13. Наливайко Д. Літературна компаративістика. – К., 2005.